

Motion till riksdagen 2020/21:3485

av **Lars Hjalmered m.fl. (M)**

En konkurrenskraftig gruv- och mineralnäring

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utarbeta en ny gruv- och mineralstrategi för Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med konkreta åtgärder för att förkorta handläggningstiderna och förenkla tillståndsprocesserna i gruv- och mineralnäringen senast den 30 juni 2022 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som förstärker äganderätten i gruvnäringen och ger en rimlig avkastning till markägaren, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över markägarens rättigheter som fordringsägare när det gäller dennes del av mineralersättningen vid en konkurs och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att differentiera tillsynsavgifterna för gruvverksamhet med hänsyn till verksamhetens omfattning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bättre bryta och nyttja innovationskritiska metaller som finns i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra kopplingen mellan ekonomisk säkerhet och avfallshantering och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga åtgärder för att öka återvinningen av metaller och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har en omfattande gruv- och mineralnäring. Den bidrar med många arbetstillfällen och stora skatteintäkter samt har en stor betydelse för såväl Sverige som andra länders behov av olika metaller och mineraler. Järnmalm som bryts i Norrbotten står för över 90 % av den europeiska produktionen. För bly är andelen 40 %, för zink en tredjedel och för guld nästan en fjärdedel av hela EU:s produktion.

I vår värld finns också en utveckling mot mer miljömässigt hållbara lösningar. Det kan handla om utveckling av batterier, förnybar energi som vindkraft eller datorer i moderna digitala system. En gemensam nämnare som återkommer är att dessa moderna, miljömässiga lösningar kräver metaller och mineraler. Hälften av Europas mest kritiska metaller och mineraler finns i Sverige. Gruvbrytning är med andra ord en förutsättning för en hållbar utveckling. Sverige är därtill ett land som på många sätt är ett föredöme på området med högt ställda miljökrav.

Sverige har flera fördelar som gruvland. Vi har en lång tradition av gruvbrytning, framstående forskning vid lärosäten, kompetent personal och ett nät av aktörer såsom projekterings- och bearbetningsbolag. Därtill finns många företag som utvecklar och erbjuder modern teknik till näringen såsom eldrivna gruvfordon och uppkoppling av apparater i gruvor. Sverige har också länge ansetts som ett i många stycken väl fungerande land för gruvinvesteringar.

Men Sverige står också inför en rad utmaningar och problem på området. Frågan om tillstånd för gruvverksamhet är en sådan. I dag tar det alldeles för lång tid att få tillstånd för gruvverksamhet, samtidigt som det finns en stor osäkerhet i processen. Det är inte självklart att det tilldelas ett positivt besked, trots att omfattande resurser läggs på att ansöka om tillståndet.

I dag ligger flera färdiga ansökningar om tillstånd på regeringens bord utan att något beslut tagits. Projekten Kallak och Laver i Norrbotten är två projekt som har väntat alldeles för länge på beslut. Ansökningsprocesserna har kommit att anses som rent politiska då de landar på regeringens bord, vilket skadat Sveriges rykte som gruvnation på ett mycket allvarligt sätt.

Regeringens lovord om regellättnader och goda investeringsvillkor för branschen klingar falskt. Verkligheten är istället att Sverige tappar mark i den internationella ranking som finns över attraktiviteten i olika gruvländer.

Nu behövs ett omtag i gruv- och mineralpolitiken. Vi måste gå från ord till handling. En ny gruvstrategi måste komma på plats, kraftiga regellättnader behöver drivas igenom och partipolitiseringsen av tillståndsprocesserna måste få ett slut. Branschen måste ges tillräckliga förutsättningar att utvecklas och växa genom exempelvis ett fungerande elsystem och en effektiv kompetensförsörjning.

En ny gruv- och mineralstrategi

År 2013 tog dåvarande regering fram en gruv- och mineralstrategi i syfte att öka konkurrenskraften i den svenska gruv- och mineralnäringen. Ambitionen var att stärka och utveckla näringen. Det ledarskapet saknas i den här regeringen. En ny gruv- och mineralstrategi bör arbetas fram.

Sverige måste ha en tydlig strategi för att öka konkurrenskraften i svensk gruv- och mineralnäring. En strategi måste också tydliggöra hur Sverige ska behålla och förstärka sin position som EU:s ledande gruvland. En strategi bör behandla frågor som rör allt

från kompetensförsörjning och investeringsvillkor till forskning och innovation på området.

Världen utvecklas alltmer mot ett allt mer digitaliserat samhälle som kräver fossilfrihet och hållbarhet. Det innebär en ökad efterfrågan på innovationskritiska metaller och att de utvinns och förädlas på ett hållbart vis. Detta bör vara inkluderat i en ny gruv- och mineralstrategi. Den svenska gruvnäringens förmåga att bidra till den europeiska och globala klimatomställningen med kritiska metaller och mineraler bör lyftas särskilt.

Kortare handläggningstider för gruvärenden

Ett stort problem för svensk gruvpolitik är långa tider för tillståndprocesser samt ett osäkert utfall av ärendena. Det kanske tydligaste exemplet är järnmalmprojektet Kallak, som väntat över sex år på att få tillstånd för sin verksamhet. Frågan har legat på regeringens bord i två och ett halvt år. Gruvområdet Laver är ett annat exempel som fått vänta orimligt länge på beslut.

Riksdagen har beslutat om ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med konkreta förslag i syfte att korta handläggningstiderna i gruvärenden. Regeringen har inte genomfört beslutet. Regeringen har efter omfattande påtryckningar från bland annat Moderaterna tillsatt en utredning som ska se över reglerna vad gäller miljötillstånd. En uppenbar brist är dock att direktiven till utredningen inte nämner problemen med långa handläggningstider för gruvärenden. Utredningen ska pågå till och med 15 december 2021.

Regeringens senfärdighet, eller ovilja, att agera för att korta handläggningstiderna har negativa effekter på Sverige som gruvnation. Frågan är så pass betydelsefull att riksdagen bör formulera ett nytt beslut på samma område. Moderaterna anser att regeringen senast den 30 juni 2022 ska återkomma med konkreta förslag på förenklade tillståndprocesser och kortare handläggningstider för gruv- och mineralnäringen.

Förstärk äganderätten

Gruvbrytning innebär en påverkan på miljön och ett intrång för markägaren. För intrånget utgår en mineralersättning. En bärande del i den svenska gruvpolitiken är att det är gruvaktören som ska stå för de miljökostnader som uppkommer. För att gruvområden inte ska lämnas därhän efter exempelvis en konkurs krävs att gruvaktören ställer ut garantier.

Gruvbrytning innebär vidare att olika samhällsintressen ställs mot varandra. Å ena sidan de arbetstillfällen som skapas och näringens bidrag till vår ekonomi samt den nytta metallerna och mineralerna kan ge. Å andra sidan intressen så som skydd av natur som kan komma upp i ett gruvärende. Ytterst ställs också den enskildes äganderätt mot en annan övergripande nytta. Det måste finnas en rimlig balans mellan dessa intressen, och ersättningen vid brytning måste vara väl avvägd.

En markägare har rätt till en mineralersättning. Det är rimligt att ersättning utgår liksom att en aktör måste ställa garantier för eventuella problem både under och efter brytning. Däremot är mineralersättningen inte en prioriterad fordran vid en eventuell konkurs. Det innebär i praktiken att en markägare kan drabbas hårt ekonomiskt vid en konkurs samtidigt som marken och området som är berört kan drabbas av problem

under en lång tid. Det är därför rimligt att se över markägarens ersättningsrätt och hur den kan stärkas vid eventuella konkurser.

Differentiera tillsynsavgifterna

Gruvnäringen betalar varje år avgifter för att finansiera prövningsprocesser och tillsyn. Under våren 2015 beslutade regeringen att höja tillsynsavgifterna med 50 procent för att de i större utsträckning ska täcka statens utgifter. En höjning av avgiften för tillsyn, oavsett storlek, slår mycket hårdare mot en liten verksamhet än mot en stor och reflekterar inte alltid de faktiska kostnader som tillsynen innebär. Vi anser att man bör överväga att införa differentierade avgifter för tillsyn som bättre tar hänsyn till verksamheternas omfattning och i större utsträckning reflekterar statens faktiska kostnader.

Brytning av innovationskritiska metaller

I Sverige finns omfattande tillgångar av så kallade innovationskritiska mineraler. Trots det är vi, liksom många andra länder, väldigt beroende av import. En ökad brytning av sådana mineraler i Sverige har flera fördelar. Det kan ske med högt ställda miljökrav, ge jobb och skatteintäkter, fylla behov i samhället, men även bidra till nationell säkerhet då tillgång till kritiska ämnen kan säkras.

Världen utvecklas alltmer mot ett digitaliserat samhälle, och ett samhälle som ställer högre krav på hållbarhet och fossilfrihet. Det innebär en ökad efterfrågan på innovationskritiska metaller och att de utvinns och förädlas på ett hållbart vis. Detta bör även vara inkluderat i en ny gruv- och mineralstrategi för att säkra Sveriges ställning som en hållbar gruvnation. En särskild strategi för ökad utvinning av innovationskritiska mineraler bör tas fram och återkopplas till riksdagen på lämpligt sätt. Det är rimligt att i det arbetet ta utgångspunkt i det arbete som EU-kommissionen gjort kring kritiska metaller och mineraler för EU.

Avfallshantering och cirkulär ekonomi

Det finns stora möjligheter med att öka materialåtervinningen inom gruvnäringen. Dels minskar påverkan på miljön och dels sparar företag både pengar och resurser. I många fall är det dock inte lönsamt att återvinna material trots att metaller och mineraler enkelt kan återanvändas. Företag som ligger i framkant i detta arbetet måste främjas. Vi måste röra oss mot en mer cirkulär ekonomi inom detta område. Det bör därför analyseras hur material kan återvinnas och hur icke använt material i avfall kan nyttjas mer effektivt i syfte att spara såväl pengar som naturresurser.

I dagens system finns en risk att tillstånd ges till en verksamhet som inte blir ekonomiskt bärkraftig eftersom avfallshanteringskostnaderna inte inkluderas. Det riskerar att leda till att gruvverksamheten inte har tillräckliga resurser att hantera sitt avfall och därigenom gör verksamheten mer påverkan på miljön. Därför bör en lösning att inkludera avfallskostnader vid prövningar övervägas.

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M)

Lotta Olsson (M)

Helena Antoni (M)